TE-palvelut
tjänster | services

Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimisto

LAUSUNTO
KEHA/1534/2017

18.05.2017

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
00102 Eduskunta

Viite: VNS 4/2017 vp

LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELONTEKOON JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2018-2021

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimistolta lausuntoa VNS 4/2017 vp Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018-2021. Erityisesti on pyydetty lausumaan työllistämisestä, pitkäaikaistyöttömyydestä sekä maakuntauudistuksesta. Esitettyyn lausuntopyyntöön toteaa Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimisto seuraavaa:

Valtioneuvoston selonteossa on kattavasti ja laaja-alaisesti kuvattu julkisen talouden nykytila, lähitulevaisuuden näkymät, niihin vaikuttavat tekijät niin kotimaassa kuin globaalisti sekä suunnitellut reformit ja uudistukset, joilla talouden kehitykseen pyritään vaikuttamaan. Valtion- ja kuntatalous on käsitelty omina kokonaisuuksinaan huomioiden myös maakuntauudistuksen vaikutukset niihin.

Selonteossa todetaan investointien kääntyneen vuonna 2016 selvään kasvuun ja vuoden 2017 tilapäisestä notkahduksesta huolimatta kasvun arvioidaan jatkuvan laaja-alaisena vuosina 2017-2019. Työllisyyden kohentumisen arvioidaan myös jatkuvan ko. ajanjakson ajan noin puolen prosentin vuosivauhdilla ja työttömyysasteen alenavan vuoteen 2019 mennessä 7,8 prosenttiin. Pohjois-Karjalassa ko. investointien kasvusta eikä työttömyysasteen vastaavasta laskusta ole vielä havaittavissa merkkejä. Investointien kohdentuminen eri tavalla valtakunnan eri osiin ja myös kuluttajien reaalitulojen kehityksen erot näkyvät vahvasti työttömyysasteen muutoksissa eri TE-toimistojen alueilla.

Selonteossa todetaan työikäisen väestön supistuvan edelleen vahvasti ja siten vähentävän työpanosta. Väestön ikääntyminen tuo haasteita työurien pidentämiselle entisestään ja selonteossa on arvioitu työvoimaosuuksien hieman kohoavan etenkin vanhemmissa ikäryhmissä. Ikääntyneestä työvoimasta varsin suuri joukko on pitkäaikaistyöttömiä ja osa myös vajaakuntoisia. Tämä asettaa erityisiä haasteita heidän työelämään paluulleen ja työuriensa pidentämiseen. Aikuiskoulutukseen esitetyt ja toteutetut supistukset eivät tue tätä ajatusta ja tavoitetta vaan päinvastoin asettavat esteitä ikääntyneen väestön työmarkkinakelpoisuuden kohentamiselle ja siten myös heidän työllistymiselleen lähitulevaisuudessa. Myös rakenteellinen työttömyys kohdentuu alueellisesti ja ammattialoittaisesti eri tavoin valtakunnan eri alueilla. Itä- ja Pohjois-Suomessa rakenteellinen työttömyys on varsin korkeaa ja poikkeaa merkittävästi selonteossa esitetyistä keskiarvoihin perustuvista näkemyksistä.

Em. esitetty lähinnä teollisuuteen kohdistuva rakennemuutos yhdessä väestön ikääntymisen kanssa on viime vuosina aiheuttanut jopa ennakoitua nopeampaa työllisen työvoiman määrällistä ja suhteellista vähenemistä. Em. syistä johtuen pysyvän lisähaasteen valtion taloudelle ja julkiselle taloudelle yleensäkin aiheuttaa väestön ikääntymisestä johtuva eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoivamenojen kasvu. Asiaan on pyritty vaikuttamaan työuria pidentämällä eläkeikää nostamalla ja terveydenhoito- ja hoivakulujen osalta käynnistämällä sote-uudistus. Näiden todellisia vaikutuksia on tässä vaiheessa vielä mahdoton arvioida.

Hallituksen puolivälitarkisteessa on vuosille 2018-2021 suunniteltu lisäpanostuksia mm. osaaminen, kasvu ja työllisyys –kokonaisuuteen. Tässä osiossa lisämäärärahaesityksiä ollaan kohdistamassa myös työvoimapalveluihin, mikä merkinnee resurssien lisäämistä TE-hallinnon toimintoihin. Vaikeilla työllisyysalueilla tämän tulisi merkitä tulevien kasvupalvelujen osalta työllisyyttä parantaviin toimenpiteisiin (työllistäminen, koulutus) kohdennettavien määrärahojen riittävän tason turvaamista ja korvamerkkausta. Suunnitellussa maakuntauudistuksessa maakuntien rahoituksen perusteet ja jakomalli ovat vielä ratkaisematta. Vaarana on, että mikäli maakuntien yleiskatteellisesta määrärahasta ei kohdenneta kasvupalveluihin ja erityisesti TE-palveluihin selkeästi riittävää korvamerkattua määrärahaosuutta, niin soten tarpeet nielevät ko. rahoituksesta lakisääteisiin toimiin niin suuren osuuden, ettei kasvupalveluihin juuri jää resursseja ja siten esim. työttömien työllistämistä ei voida hoitaa.

Selonteossa on tuotu osaltaan vahvasti esille ammatillisen koulutuksen reformi, jossa uudistetaan koulutuksen sääntely, rahoitus, ohjaus ja rakenteet. Reformi toteutetaan vuoden 2018 alusta lukien ja sen tavoitteena on osaamisperustaisen ja asiakaslähtöisen kokonaisuuden luominen, jossa luodaan nykyistä kiinteämpi yhteistyö koulutusorganisaatioiden ja työelämän välille. Tässä muutoksessa tulee ehdottomasti turvata riittävä koulutushenkilöstö sekä oppilaitoksissa että työpaikoilla toteuttamaan koulutusta. Itä- ja Pohjois-Suomessa valtaosa yrityksistä on pk-yrityksiä, joilla on hyvin rajalliset mahdollisuudet toimia kouluttajina työpaikoilla. Tämä vaatii erityisiä panostuksia ja vaatimuksia jatkossa koulutusorganisaatioille ja niiden toteuttamalle koulutukselle. Reformissa tehostetaan ja lisätään oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia kuraattori- ja psykologipalveluja, millä ehkäistään koulupudokkuutta ja vaikutetaan jatkossa nuorisotyöttömyyteen ja nuorten syrjäytymiseen ehkäisevästi.

Selonteossa on työ- ja elinkeinoministeriön hallinnon alan osalta todettu pääluokan määrärahojen laskevan sote- ja maakuntauudistukseen liittyvien siirtojen ja kärkihankepanostusten poistumisen vuoksi merkittävästi. Ko. siirtojen osalta on pidettävä huoli siitä, että TE-hallinnon toimenpiteisiin ja toimintaan on käytettävissä muutoksenkin jälkeen riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit myös vuoden 2019 jälkeen. Alle 30-vuotiaiden osalta Ohjaamo-toiminnan vakinaistaminen ja siihen kohdennettu lisärahoitus ovat perusteltuja.

Työttömyysturvaan on suunniteltu merkittäviä muutoksia, mitkä osin ovat perusteltuja. Ns. aktiivimallin käyttöönotolla pyritään lyhentämään työttömyysjaksoja ja aktivoimaan työttömiä omatoimisuuteen. Tällä arvioidaan olevan tulevaisuudessa vaikutusta myös pitkäaikaistyöttömyyden määrään. Tämä tietenkin edellyttää sitä, että aktiivitoimia on tarjolla ja niitä voidaan käyttää nimenomaan työttömien työmarkkinakelpoisuutta parantavasti. Tämä edellyttää myös sitä, että aktiivitoimenpiteisiin on käytettävissä kasvupalveluihin kohdennettavaa rahoitusta maakuntien yleiskatteellisesta määrärahasta toimenpiteiden tason mukaisesti.

Selonteossa on tuotu esille myös keskeiset tietojärjestelmähankkeet. Hallituksen yhtenä tavoitteena on vahvistaa sähköisten palveluiden käyttöä kansalaisten ja julkishallinnon

välisessä asioinnissa ja viestinvälityksessä. Ko. hanke pitää sisällään pelkkää sähköpostin käyttöä tms. laajemman digitaalisen palvelun. Tämä edellyttää merkittäviä valtakunnallisia ratkaisuja ja hallinnonaloja ylittävien järjestelmien kehittämistä esim. TE-hallinnon, kelan, työttömyyskassojen, koulutusorganisaatioiden jne. välillä. Tähän kehitystyöhön tulee varata riittävät taloudelliset ja tekniset resurssit.

Selonteossa on tuotu myös esille kilpailukykysopimuksen mahdolliset vaikutukset työllisyyteen, mutta samalla on todettu kiky-sopimuksen työllisyysvaikutusten suuruuteen liittyvän merkittävää epävarmuutta, joka riippuu mm. kansainvälisestä talouskehityksestä. Tähän todetaan sisältyvän myös riski, että sopimuksen kokonaisvaikutus jää julkista taloutta heikentäväksi. Ilman työllisyyden kohenemisen positiivisia vaikutuksia sopimukseen liittyvät veroalennukset lisäävät julkisen talouden alijämää tulevina vuosina merkittävästi. Tämä voi pahimmillaan merkitä uusia säästökohteita myös kasvupalvelujen rahoituksessa ja toteutuksessa, millä on suoria, heikentäviä vaikutuksia myös työllisyystilanteeseen.

Työttömyysasteen muutokseen selonteossa on laadittu kolme skenaariota, joissa on huomioitu muuttujina kolmen erilaisen talouskasvun (BKT) vaikutus työttömyyteen vuosina 2016-2021. Ko. kehitysennusteessa on huomioitu kansainvälisten muutosten lisäksi myös kotimaisia riskejä kuten yksityinen kulutus ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmat. Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmat nostavat yleensä työvoimakustannuksia varsinkin Itä- sekä Pohjois-Suomessa ja vaikuttavat keskivertoa enemmän työmarkkinoiden toimivuuteen. Sekä skenaarioiden peruskaaviossa että hitaan kasvun kaaviossa työttömyysluvut jäävät selvästi tavoitetason yläpuolelle, ainoastaan nopean kasvun tilanteessa työttömyys kehittyy selkeästi positiiviseen suuntaan. Näihin kaikkiin kolmeen kaavioon liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä.

Työvoiman saatavuuden parantamiseksi harvaanasutuissa maakunnissa tulisi työmatkaliikkuvuutta tukea vahvemmin verotuksellisilla ratkaisuilla oman auton käytön osalta alueille, missä toimivaa joukkoliikennettä ei ole. Samoin tulee tukea oman asunnon hankintaa näillä alueilla esim. asuntolainan korkovähennysoikeutta lisäten alueilla, missä vuokra-asuntoja on vähän saatavilla. Nykyisessä veroratkaisussa asuntolainan korkovähennys laskee 25 %:in vuonna 2019. Korkojen vähennysoikeuden kasvattaminen sen sijaan mahdollistaisi työn vastaanottamisen laajemmalta alueelta, kun asunnon hankinnan kannattavuus yhdessä matkakulukorvauksen kanssa paranisi. Näillä toimenpiteillä olisi työllisyyteen selkeästi positiivinen vaikutus.

Riitta Oikarinen
Työ- ja elinkeinotoimiston johtaja

Jarmo Vepsäläinen
Hallintoasiantuntija